

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. II. An licitum sit sequi opinionem minùs probabilem, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ favet præcepto?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

7. Dico tertio, conscientiam ex parte objecti primò dividi in bonam & malam, seu veram & falsam.

Probatur: Quia vel intellectus practicus per suum actum attingit veritatem five bonitatem operationis moralis, vel non? Si primum, est conscientia vera, sive recta, aut bona: si secundum, falsa, vel erronea, aut mala.

Secundò dividitur ex parte assensus in certam, probabilem, & dubiam, ad quam reducitur scrupulosa.

Probatur etiam facile: quia aliquando conscientia absque omni profus formidine iudicat aliquid esse bonum vel malum; aliquando verò ita uni parti assentitur, ut tamen habeat formidinem de opposita; & aliquando etiam ita anceps est, ut neutri parti sciat se determinare, sicut enim in consilio est inquisitio & iudicium, ita & in conscientia: Sed primum efficit conscientiam certam; secundum probabilem; tertium dubiam: Ergo &c. Diximus autem scrupulosam reduci ad dubiam, quia sicut dubia ex apparentibus, ita scrupulosa ex levissimis, & interdum ridiculis rationibus suspendit iudicium.

De conscientia eleganter differit Hugo Victorinus lib. 2. de anima cap. 9. ubi sic ait: *Conscientia bona titulus est religionis, templum Salomonis, aper benedictionis, hortus deliciarum, reclinatorium aureum, gaudium Angelorum, arca fœderis, thesaurus Regis, aula Dei, habitaculum Spiritus Sancti, liber signatus & clausus, & in die iudicii aperiendus.*

ARTICVLVS II.

An licitum sit sequi opinionem minus probabilem, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ favet præcepto?

§. I.

Premittenda ad resolutionem questionis.

NOTANDVM primò, opinionem probabilem communiter illam dici, quæ rationes aliquas habet faventes veritatem illius, cum formidine tamen alterius opinionis oppositæ: ut colligitur ex D. Thoma 1. p. qu. 79. art. 9. ubi ait: *Opinio significat actum intellectus, qui fertur in unam partem contradictionis, cum formidine alterius.* Unde opinio probabilis essentialiter habet annexam formidinem alterius partis oppositæ; & apparentiæ tantum ac verisimilitudini, non autem evidentie aut certitudini nititur, ut elegantè declarat D. Bernardus 5. de consider. cap. 2. his verbis: *Intellectus rationi innuitur, fides autoritati, opinio sola verisimilitudine se tuetur. Habent illa duo certam veritatem: sed fides clausam & involutam; intelligentia nudam & manifestam. Ceterum opinio certi nihil habens, verum per verisimilia quarit, potius quàm apprehendit.* Et infra: *Possimus singula hæc definire: Fides est voluntaria quedam & certa prelatio pro palata veritatis. Intellectus est rei cuiusdam invisibilis certa & manifesta notitia. Opinio est quasi pro vero habere aliquid quod falsum esse nescias.*

Ex quo inferes, opinionem non computari inter virtutes intellectuales: quia, ut discit S. Thomas 1. 2. qu. 57. art. 2. ad 3. *Habitus virtutis*

determinat se habere ad bonum, nullo autem modo ad malum: unde soli illi habitus virtutes intellectuales dicuntur, quibus semper dicitur verum, & nunquam falsum: opinio verò & suspicio possunt esse veri & falsi, & ideo non sunt intellectuales virtutes. Quare ibidem art. 5. quinque tantum virtutes intellectuales constituit; tres speculativas, nempe habitum primorum principiorum, sapientiam, & scientiam, quæ circa veritatis speculationem versantur; & duas practicas, nimirum, prudentiam, & artem, quæ agibilia & factibilia respiciunt.

Notandum secundò, duplicem à Theologis solere distingui probabilitatem: unam intrinsecam, quæ à motivis intrinsecis, seu à rationibus eam suadentibus perituraliam extrinsecam, quæ à motivis extrinsecis, qualia sunt Doctorum suffragia & testimonia, sumitur. Unde Tamburinus lib. 1. in Decal. cap. 3. §. 3. post alios Recentiores quos refert, sic definit opinionem probabilem: *Opinio probabilis est assensus intellectus de aliqua re, qui nitatur rationi vel autoritati alicujus momenti, quamvis ad sit nonnulla partis oppositæ formido.* Et subdit: *Quando ejusmodi assensus innititur rationi, dicitur probabilitas intrinseca; extrinseca, quando autoritati.*

Notandum tertio, aliud esse opinionem aliquam esse tutiorem, & aliud, esse probabiliorem: opinio enim dicitur tutior, quæ magis à periculo peccandi removel; probabilior verò, quæ veritati & rationi apparet conformior. Unde fieri potest quod aliqua opinio sit magis tuta in praxi, & tamen speculative sit minus probabilis, ut patet de sententia D. Bonaventuræ, deceptis lapsum in peccatum mortale teneri statim sub præcepto ad confessionem, habitâ copiâ Confessoris; hæc enim haud dubiè tutior est, licet communiter habeatur minus probabilis. Regula ergo securitatis moralis in opinionibus, non ex majori vel minori probabilitate, sed ex carentia periculi offendendi Deum pensanda est. Regula verò probabilitatis ex majori vel minori apparentia veritatis desumi debet.

Notandum quarto: Quod quando quaritur in titulo, *An licitum sit sequi opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris?* non est sermo de sequela speculativa; sed de practica: concedimus enim quod in Scholis, disputationis gratiâ, possit defendi quælibet propositio moralis, habens minorem, imò & minimam probabilitatem, dummodo non sit temeraria: sed solùm est questio de sequela in praxi, seu quando homo tenetur operari, & aliquam actionem moralem, cui subest peccandi periculum, exercere.

Notandum quintò, tria ab omnibus ferè Theologis circa opinionum probabilitatem ut certa supponi, & totidem in controversiam verti. In primis ut certum supponitur, licitum esse sequi conscientiam & opinionem probabilem, assententem aliquid licitè posse fieri, dum factâ sufficienti diligentia, alia tutior & probabilior non apparet. Hanc suppositionem fusè infra art. 7. ostendemus contra Wendrochium, existimantem meram probabilitatem, nunquam tutam morum regulam esse posse; nec unquam operantem ex illa à peccato exulare, et si veritatem ignoret invincibiliter: nunc breviter suadetur. Deus non exigit ab homine impossibilia: Ergo cum non possit semper in rebus moralibus evidentiam & certitudinem mathematicam veritatis habere, licitè potest operari juxta opinionem

probabilem, cum factâ sufficienti diligentia, A juxta conditiones rei & personæ, aliud probabilius vel tutius non apparet.

Secundò certum est, hominem non teneri semper sequi tutiorem sententiam, sed posse sequi minus tutam, si illa appareat probabilior, seu veritati conformior. Patet hoc duplici exemplo: nam Divus Bonaventura, & Hugo à Sancto Victore, tenent lapsum in peccatum mortale teneri statim sub præcepto ad confessionem, habitâ copiâ Confessoris: negant verò Divus Thomas, D. Antoninus, & communiter alij, qui relicta D. Bonaventuræ opinione, quæ tutior est, D. Thomæ sententiæ, utpote probabiliori, adherent. Item celebris difficultas est inter Theologos, an circumstantiæ intra eandem speciem aggravantes sint necessariò in confessione exprimendæ: aliis partem affirmativam, aliis negativam sequentibus: unde illi quibus pars negativa videtur probabilior, possunt eam tutâ conscientia sequi, etsi alia sit tutior, ac securior, & magis à peccandi periculo removeat penitentem.

Tertiò certum est, quod si sententia minus probabilis ex ratione seu motivo intrinseco, motivo extrinseco, seu adventitia autoritate, fiat certa moraliter, potest quis licitè & tutò eam sequi: tunc enim absolutè probabilior est, & dicitur solum minus probabilis secundùm quid, à ratione videlicet, cujus vis contrariæ autoritatis pondere prorsus infringitur.

13. Hæc, ut dixi, ferè apud omnes sunt certa. Sed dubitatur primò, an licitum sit sequi opinionem minus probabilem, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ favet præcepto? Secundò, utrum in concursu duarum opinionum æquè probabilium, teneamur eligere tutiorem? Tertiò, utrum unius tantùm Doctoris suffragium, seu autoritas, per se sufficiat ad reddendam aliquam opinionem probabilem, & tutam in praxi?

14. Partem affirmativam, quantum ad hæc tria, tenent plures ex recentioribus Theologis & Casuistis, existimantes, omnes opiniones probabiles, probabilitate quantumvis tenui & debili, esse tutas, & à peccato excusate. Ex quo principio tres deducunt conclusiones, seu tres statuunt probabilitatis gradus, tribus sequentibus propositionibus comprehensos.

Prima propositio est: *Cum quis in aliquo casu morali agnoscat unam opinionem esse probabilem, illam scilicet quæ affirmat actum esse licitum, potest tutâ conscientia juxta illam operari, nec teneretur inquirere, an opinio contraria, quæ dicit actum esse illicitum, sit æquè probabilis, aut probabilior.* In hoc primo gradu conveniunt communiter recentiores Theologi & Casuistæ, ex quo ad alium laxiorem transierunt, qui graviores difficultates ac periculosiores involvit: pro quo est

Secunda propositio: *Quando in aliqua materia morali due sunt opiniones oppositæ, æquè probabiles, licitum est unicuique amplecti quam maluerit, etiamsi illa quam relinquit, tutior sit.*

Tertia propositio: *Cum in aliqua questione de moribus sunt due opiniones probabiles, quarum una est minus probabilis, & minus tutâ, licitum est in conscientia illam sequi, etsi contraria longe sit probabilior & tutior.* Unde Caramuel (vir sane in multis perdoctus, sed in laxandis conscientiis, & distatandâ probabilitatis doctrinâ infelici-

ter sagax, ut infrâ patebit) Theol. fundam. num. 275. editionis Francofordiensis, & 451. editionis Lugdunensis, confidenter asserit, *omnia purè probabilia esse licita.* Et ibidem num. 268. aliàs 441. sic ait: *Solent aliqui angî scrupulis, & suadere solent, etiam præcipere, viam tutiorem in materia probabili: at ipsi videntur mihi non percillere probabilitatis essentiam, & ideò in commentario meo in regulam D. Benedicti, disp. 6. de opinione probabili, num. 58. & 61. duas Theses posui. Prima erat: Omnes opiniones probabiles sunt per se æquè iustæ & securæ. Secunda: Benigniores, etsi aliquando sint minus probabiles, per accidens sunt semper utiliores, & securiores.* Et in præludio ejusdem Theologiæ fundam. applaudit Dianæ, folertissimo probabilitatum adinventori, ac divulgatori, quòd complures opiniones reddendo probabiles, reddiderit licitas, ipsumque appellat *Agnum Dei qui abstulit peccata mundi*, ut infrâ art. 6. referemus. Similia habet Tamburinus, novissimus Societatis scriptor, lib. 1. in Decal. cap. 3. §. 3. num. 3. ubi hæc scribit: *Qui aliquid operatur motus ex opinione probabili, bene operatur & sine peccato, etiam opinione probabiliori relicta, etiam ommissa tutiore, etiam communi, etiam in articulo mortis: quia dum probabilitate, sive intrinsecâ, sive extrinsecâ, quantumvis tenui, modò à probabilitate finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Juxta hunc ergo C Authorem, & alios Recentiores ab eo citatos, sine ullo peccandi periculo, imò nec scrupulo, quisque in praxi sequi potest opinionem quantumvis tenuiter probabilem, opinione etiam probabiliori relicta, nec non & communi, etiam in articulo mortis, ubi de æternitate jacitur alea.

Addunt aliqui, quòd licet quis certis ac manifestis argumentis alicujus sententiæ falsitatem ostendi posse existimet, non ideò tamen fas est ut illum improbabilem judicet, modò alicui docto probetur: quia potest & debet sibi persuadere, rationes suas, & argumenta, quæ sibi videntur invicta, ab alio solvi posse. Hoc docet D Thomas Sanchez in Decal. lib. 1. cap. 9. num. 6. Sayrus in clavi, & ex illis Escobariis, his verbis: *Accidere a solet, ut tibi probabiliter opinanti ratio aliqua in contrarium conveniens videatur: sed non inde opinio probabilitatem amittit, quia licet tu illam non valeas solvere rationem, alius solvere quibit, idque tibi debes persuadere, cum sape multa tibi rationes insolubiles exponantur, quæ ab aliis facili negotio solvantur: quare imprudenter te gereres, si ob hanc causam, aliorum opiniones, quæ ut probabiles circumferuntur, ut improbabiles abdicares.* Unde juxta hos Authores, ex sola ferè novorum Casuistarum autoritate probabilitas opinionum pensari debet, nec unquam Theologo licitum erit, aliquam Casuistarum sententiam, quam ex Patribus aut Scripturis manifestè falsam esse comperit, improbabilem censere: nam semper illud occurrit: *Quod tibi videtur insolubile, alius solvere poterit: Quod tu cum Scriptura & Patribus conciliare non potes, conciliabis alius.* Sileo alia probabilitatum monstra, de quibus fusè infrâ dicemus, & propositæ difficultatis resolutionem aggredior.

S. I I.

Conclusio negativa statuitur, & ex Scriptura ac SS. Patribus suadetur.

16. **D**ico igitur, non esse licitum operari secundum opinionem minus probabilem, sed in rebus dubiis, & in opinionum probabilium conflictu, partem probabiliorum sequendam esse.

Pro hac sententia Mercorus noster in libro de praxi opinionum refert plerumque viginti Doctores: inter quos præcipui sunt D. Thomas Doctor Angelicus, S. Bonaventura Doctor Seraphicus, irrefragabilis Aletensis, subtilis Scotus, ingeniosus Cajetanus, S. Antoninus, ob eximiam quâ pollebat in dirigendis conscientiis, & consiliis dandis prudentiam & sapientiam, Antoninus consiliorum dictus, Soto, Sylvester, Navarrus, Conradus, Almainus, Adrianus, alique antiqui Theologi & Canonistæ: quos è Recentioribus citant & sequuntur Candidus Phylaleus, seu potius Andreas Blancus, è Societate Iesu, qui primus in Italia sub eo nomine adversus oppositam sententiam calamum strinxit, & ut ait Mercorus, *hujus nostri seculi libertatem opinandi in moralibus percussit primus*; Antonius Merenda, in Academia Bononiensi Eminens, ut vocant, id est primariæ Juris cathedræ moderator, probabilium hostis infensissimus, qui longo opere videtur illas in totum damnare, & à prudentiæ regno, ac conscientie tribunali longissime abigere. Quod etiam diligentissime præstare conati sunt Joannes Sinnichius, Doctor Lovaniensis, in libro quem nuper edidit de Saule Israëlita gentis protomonarcha, præcipue lib. i. cap. 14. & sequentibus, & Prosper Fagnanus, vir insignis, & Romæ utriusque signaturæ Referendarius, qui tribus summis Pontificibus Urbano VIII. Innocentio X. & Alexandro VII. in gravissimis negotiis inservivit; & licet ab annis supra viginti octo, oculorum lumine sit privatus, aliorum tamen oculis ac manibus tantâ dexteritate usus est, ut nobilissima Commentaria in libros Decretalium ediderit, in quorum primo, exponendo caput *ne innovaris*, totam hanc probabilium materiam eruditè & copiose pertractat, viginti sex pro nostra assertione afferens rationes; & pro ea plures Canonistas referens, nimirum Joannem Andream, Abbatem, & alios in cap. *per tuas* 2. de Simon. & in cap. *tua nos*, de homicidio, Ofsiensem in præmio summa col. 2. Baldum in lege *Ab eo*, cap. *Quomodo & quando iudex*, Antonium de Butrio, & Petrum de Anchetano, ut habetur in consiliis ipsius Anchetani, consil. 210. incipiente *inter contraria*. Eadem sententiæ adscribit Iuriconsultos, qui affirmant in opinionum discrepantiâ eligendam esse veriorum (cum ab eis pro eodem usurpetur opinio verior, & opinio probabilior) ut Geminianum, Matthæum Matthesil, Henricum Boich, & alios. Quibus demum adjungit Doctores alios, qui sentiunt ex duabus opinionibus, quarum una sit communis, alia verior, eligendam esse veriorum, & melioribus rationibus fulcitam, & hoc servari tam in Rota, quam in sacra Congregatione Concilij, tradit num. 347. Denique Doctores Academiæ Pictaviensis die 21. mensis Junij anni 1665. de hac propositione (in Theſibus, à plurimis Societatis Iesu Discipulis propugnandis, & Reçtori, totique Academicorum cœtui

Tom. III.

A dicatis, contentâ) *Agendi regula proxima, conscientia est: probabilem sequi tunc licet, etiam probabilioris posthaberi*, hanc tulere censuram: *Hæc propositio, quoad secundam partem generatim sumpta, quatenus ad omnem probabilitatem, & casum extendi potest, falsa est, & temeraria, & in varias morum corruptelas inducens.*

His adjungi possunt quidam Ordines Religiosi, qui in suis Constitutionibus, aut Capitulum Generalium Decretis, suis distinctè præcipiunt, quod in controversiis moralibus sequantur opiniones magis probabiles; ut Ordo Sanctissimæ Trinitatis cap. 3. constit. de officio Lectorum; Ordo Theatinorum in speciali decreto quinti Capituli Generalis, & in duabus Epistolis, quas Præpositus Generalis ad omnes suos direxit; & Ordo Prædicatorum, qui in Capitulo Generali Romæ celebrato anno 1655. admonet, ut nimis animosa extrinsecarum probabilitatum suffragia devitent; & *Jana Angelici nostri Præceptoris doctrina, in omnibus, præsertim vero in moralibus, ubi præstius de salute & indemnitate animarum agitur, adherere satagant.* Quod ut alacrius ab omnibus præstetur, notificat & declarat universis, hoc summopere consonare expressæ voluntati Sanctissimi D. N. Alexandri divinâ providentiâ Papæ VII. qui istud universo Ordini ita præscribi imperavit. His præmissis:

Probatum primò conclusio ex Scriptura, quæ docet nos debere, quantum scimus & possumus, obedientiam præstare Deo in observantia mandatorum ejus, ut patet ex illo Deuter. 26. *Hodie Dominus Deus præcepit tibi ut facias mandata hæc atque judicia, ut custodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua*: id est, quantum unusquisque scit & potest, ut interpretes communiter exponunt. Unde ait Propheta Psal. 118. *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis*: id est *valdè*, & quantum scimus & possumus. Sed qui operatur secundum opinionem minus probabilem, quæ stat contra præceptum, in concursu probabilioris, quæ stat pro præcepto (v. g. pictor qui nullam necessitatem habens pingendi, pingit in die festo, quia id licere probabile existimat, etsi oppositum judicet probabilis) non facit quantum scit & potest, ut custodiat Dei præceptum; scit enim magis conducere ad observantiam ejus, sequi probabiliorum sententiam, quam adherere minus probabili, & de facto abstinere à pingendo: Ergo qui operatur secundum opinionem, quam minus tutam & minus probabilem judicat, relicta probabiliori, non excusatur à peccato & transgressione præcepti.

Probatum secundò conclusio ex illa formidabili voce Christi Matth. 7. *Quam arcta via & angusta est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam!* Si autem liceat operari juxta quamcumque opinionem probabilem, relicta eâ quam probabiliorum & securiorum judicamus, via cæli non arcta & difficilis, sed latissima & planissima erit, imò à novis Casuistis, novas opiniones probabiliores quotidie in Ecclesiam inducentibus, tantoperè dilatata & complanata, ut nemo ferè sit, qui cum suis ambitionibus, usuris, superfluitatibus, & deliciis, per eam commodè ambulare non possit; hæc enim Maximâ suppositâ, vix reperies actionem ullam pravam, quæ licita non sit, quia vix ulla est quæ à recentioribus Casuistis licita non assera-

L I

tur, & à peccato non excusetur, ut patebit in-
 fra, cum novorum Casuistarum excessus, seu
 potius nova probabilitatum monstra referemus.
 Unde Basseus apud Caramuelem in Theol. Re-
 gul. disp. 6. *Ex opinionum varietate* (inquit, ju-
 gum Christi suaviter sustinetur: posset namque
 evenire, plerisque hominum rebelles se prode-
 re, si ad aliquid determinatè agendum constrin-
 gerentur, eo modo quo tenemur mandata natura-
 lia Dei implere. Providentià ergo supernà cau-
 rum est, unicam tantùm viam operationum mor-
 raliùm non dari, sed rectam inveniri posse actio-
 nem, sive juxta unam, sive juxta alteram opi-
 nionem operentur mortales: sicut est melius her-
 cle plures esse vias ad Maritum ducentes, quàm
 si unica tantùm via reperiretur; nam illam vel
 nimis latam esse oporteret, aut per eam trans-
 euntes impediri. & cum molestia pergere esset
 opus &c. Ergo (infert Caramuel) Ecclesia Ca-
 tholica felicior debet dici, quòd exuberet san-
 ctissimis & doctissimis viris, qui introduxerunt
 benignas opiniones: quia damnarentur pluri-
 mi, quos sententia probabilitas salvat; nec in-
 de Ecclesia infelix, quòd Doctores opinentur
 passim, sed & inde felicior, quòd benignius &
 facilius suos possit ad lauream empyream promo-
 vere. Idipsum alij Recentiores passim profiten-
 tur, asserentes novorum Casuistarum solertià
 & industrià viam salutis quotidie planiorem &
 faciliorem reddi; quia ab ipsis novæ opinio-
 nes probabiles quotidie excogitantur: Si jam
 autem sunt probabiles quæ antea non erant, jam
 non peccant homines, cum antea peccarent; cum
 omne probabile à peccato excuset, inquit idem
 Caramuel ibidem.

ec.

Addunt alij, gratulandum esse huic sæculo,
 quòd inventa sit via medendi morbis animarum,
 longè uberiori ac feliciori ratione, quàm me-
 deatur corporibus medicina naturalis; quando-
 quidem Medicus corporis, si ægroto egenti re-
 mediis calidis applicet frigida, vel è conver-
 so, non minuit vim morbi, sed auget: at non
 sic in spiritali Medico animarum, qui potest ap-
 plicare contraria remedia probabilitium opinio-
 num, æqualiter profutura. En tibi exempla. Te-
 netur pœnitens restituere centum aureos: Con-
 fessarius suadet ut statim integrè restituat; neque
 enim est capax absolutionis, qui cum possit to-
 tum restituere, sine justa causa vult differre, aut
 restitutionem facere per partes, ut post D. Tho-
 mam 2. 2. qu. 62. art. 3. docent communiter
 Theologi. At pœnitens vix ad hanc restitutio-
 nem inducitur: quare Medicus spiritalis appli-
 cat ei remedium opinionis probabilis, quam ali-
 qui docent, scilicet posse eum differre restitutio-
 nem, aut illam per partes facere, ut interea ali-
 quid inde emolumentum percipiat, si Dominus no-
 lit dilationem parùm sibi noxiam concedere.

Similiter præcipit Confessarius famulo, ne de
 cætero ducat concubinam in domum domini sui,
 ne præbeat illi occasionem peccandi; cum id ne-
 fas sit, secundùm opinionem proculdubio & ve-
 riorum & tutiorum, quam sequuntur Sylvester,
 verbo occasio, Cajetanus, & alij: sed ægrè fe-
 rente famulo hoc præceptum, & timente ne for-
 tè à domino ejiciatur, Medicus animarum por-
 rigit illi medicamentum contrarium oppositæ
 opinionis, quam tenet Azorius tomo 2. instit.
 moral. lib. 12. cap. ultimo qu. 8. licere scilicet fa-
 mulo deducere concubinam in domum domini
 horà certâ, vel in alium locum ubi scit eam soli-

tam cum illo peccare. Quinimò idem de iis, qui
 lucri causâ non solùm associant, sed etiam sel-
 lã gestatoriâ portant meretrices in domum A-
 maliij, dicit Diana, se consultum respondisse,
 alios referens resol. moral. p. 3. tract. 6. resol. 11.
 Nec minùs juxta hanc secundam opinionem pu-
 tant consulere salutem pœnitentis, quàm se-
 cundùm primam, cum juxta illos, omnes opinio-
 nes probabiles sint tutæ, & à peccato excusent.

Verùm quantum hæc absurda & periculosa
 sint, & à communi SS. Patrum & virorum sa-
 pientum sensu aliena, quis non videat? Quid
 enim absurdius, quàm dicere, novorum Casui-
 starum industrià & solertià viam salutis quo-
 tidie dilatari? Nam ut rectè & eleganter ait
 Sinnichius libro suprâ citato de Saule Israëli-
 ticæ gentis Protomonarcha. p. 262. *Proficito tam
 non potest humana solertia ad semitam cæli ad-
 ficere digitum unum latitudinis, quam non po-
 test ad staturam hominum adjicere cubitum unum
 longitudinis. Etenim qui vitam hominis constituit
 terminos, qui præteriri non poterunt, ipse consti-
 tuit via cæli terminos, qui dilatari non poterunt:
 ipse quoque constituit via variari terminos, qui
 contrahi non poterunt; atque ad eò & illa per-
 manet æta, prout ab ipso constituta est. & ista
 perseverat spatiosa, prout ab ipso constituta est.*
 Unde Mechlinienis Archiepiscopus anno 1655.
 die 18. Februarij, decretum edidit, quo omnes
 Caramuelis libros à sua diecesi proscriptis, &
 inter alias proscriptionis suæ causas, istam alle-
 gat: *Eum variis in locis aperit profiteri, sese ad
 hoc studiosè laborare, ut multarum sententiarum
 probabiles introducendo, plurima faciat ho-
 minibus licita, quæ hactenus estimantur esse pec-
 cata; & sic viam cæli in dies latiorè & faci-
 liorem reddat. Quasi vero possit ad inventioni-
 bus suis mendacem facere sermonem evangeli-
 cum Domini nostri Jesu Christi, dicentis: Intrate
 per angustam portam, quia lata est porta & spa-
 ciosa quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui
 intrant per eam. Quàm angusta porta, & æta
 via est quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui in-
 veniunt eam!*

Addo quod, hoc semel posito (nempe novo-
 rum Casuistarum solertià & industrià viam salu-
 tis quotidie dilatari & faciliorem reddi) alia
 major absurditas, seu potius impietas sequeretur,
 nimirum his postremis temporibus, millies
 quàm priscis, ad æternam salutem facilius per-
 veniri; cum quotidie novæ opiniones probabiles
 à Casuistis introducuntur. Unde noster Merco-
 rus Inquisitor Mantuanus, in libro de praxi opi-
 nionum limitata, pag. 492. respondens ad præ-
 dicta verba Caramuelis, sic ait: *Si novæ huic fel-
 licitati Ecclesia, quam supponit hic Auctor,
 esset plaudendum, quòd ab opinatoribus fideles
 ad lauream Empiream promoverentur facilius, es-
 set simul condolendum infelicitati Ecclesie sacro-
 lorum antecedentium, quibus hæc janua cali fuit
 clausa; & cum magno Guigone Carthusiano-
 rum quondam Generali exclamandum: O Apo-
 stolorum tempora infelicitissima! O viros illos signo-
 rantia tenebris involutos, & omni miseratione di-
 gnissimos, qui ut ad vitam pertingerent, propter
 verba laborum Dei, tam duras vias custodiebant,
 & hæc nostra compendia nesciebant!*

Id etiam quod addunt novi Casuistæ, nem-
 pe eodem probabilitatis remedio contrarios
 animi morbos posse sanari, doctrinæ SS. Pa-
 trum manifestè repugnat. Nam si magnum

Gregorium de morbis animi consulamus, deque remediis quibus sanandi sunt: respondebit in proleg. pastor. par. 3. *Non una eademque exhortatio cunctis congruit, quia non cunctos par morum qualitas adstringit: sepe namque aliis officium, quae aliis prosunt; quia & plerumque herbes quae haec animalia enutriunt, alia occidunt; & levis sibilus equos mitigat, catulos instigat; & medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri vires jungit; & panis qui vitam fortium roborat, parvulorum necat. Et homil. 32. in Evang. Celestis medicus (inquit) singulis quibusque vitiiis obviantia adhibet medicamenta. Nam sicut in arte medicina calida frigidis, frigida calidis curantur; ita Deus noster contraria opposuit medicamenta peccatis. Idem docet Chrylostomus homil. 5. ad populum Antioch. ubi sic habet: Contraria contrariis curare medicorum filij iubent. Ex crapula ergo nata est febris; inedia morbum corrigunt. Ex tristitia quis infirmus est: laetitia huic aptam medicinam esse ducunt. Sic & anima egri tudinibus fieri oportet. Ignoraverunt ergo SS. Patres novam illam artem medendi morbis animarum, quam novi Casuistae adeo extollunt & praedicant, & recens illud ac mirabile probabilitatis pharmacum, quo solo putant contrarios animi morbos posse sanari. Unde iterum redit illud magni Guigonis: *O Apostolorum tempora infelicissima! O viros illos ignorantia tenebris involutos, & omni miseratione dignissimos!* &c.*

24. Probatur tertio conclusio ex D. Chrylostomo homil. 44. in Matth. ubi sic habet: *Si vestimentum empiurus unum giras negotiatorem, & alterum, & ubi meliores vestes inveneris, & pretio viliori, ab illo comparas, an non oportet populum circumire omnes Doctores, & inquirere ubi sincerè veritas Christi vendatur, & ubi corrupta, & veriorum eligere plusquam vestimentum?* Quibus verbis aperte docet, quod sicut ex praeccepto prudentiae tenemur emere vestes meliores, ita & eligere veriorum & probabiliorum sententiam. Quam rationem fuse s. 5. expendemus.

25. Probatur quartò ex D. Bernardo libro de praeccepto & disp. cap. 14. ubi docet ad bonam actionem duo requiri, nempe charitatem in intentione, in electione veritatem: quorum alterum si defuerit, vitiosam illam aliquatenus esse pronuntiat. *Ut interior oculus (inquit) verè simplex sit, duo illi esse arbitror necessaria, charitatem in intentione, & in electione veritatem. Nam si bonum quidem diligit, sed verum non eligit, habet quidem zelum Dei, sed non secundum scientiam: & nescio quemadmodum iudicio veritatis, vera esse possit cum falsitate simplicitas.* Sed qui eligit opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris, non habet in electione veritatem; cum non eligit id quod sibi videtur verius & probabilius; imò potius eam aliquo modo spernit, cum rejiciat sententiam, quae magis videtur ipsi veritati consona: Ergo ille non rectè eligit, nec habet interiorem oculum verè simplicem.

26. Probatur quintò ex Divo Thoma quodlib. 9. articul. 15. ubi ait quaestionem, an licitum sit habere plures praebendas, periculose determinari, quia ambigua est, dum Theologi Theologis, & Jurista Juristis inveniuntur contraria sentire. Sed si liceret eligere opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris, nullum esset periculum in decisione hujus quaestionis, propter diversas opiniones Doctorum; quaecumque enim opinio, sive probabilior, sive minus probabilis

Tom. III.

A eligeretur, homo excusaretur à peccato; cum juxta Adversarios omnes opiniones probabiles securae sint, imò ut ait Caramuel supra citatus, *Benigniores, etsi aliquando sint minus probabiles, per accidens sunt semper utiliores & securiores.* Ergo juxta D. Thomam non licet sequi opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris.

Confirmatur ex eodem S. Doctore quodlib. 8. art. 13. ubi etiam quaerit, *An ille qui habet plures praebendas peccet ex hoc ipso quod opiniones Magistrorum sunt in contrarium?* Et respondet in argumento sed contra: *Potest esse quod in tali casu aliquis adhibet diligentiam, inquirens an habere plures praebendas sit licitum, nec invenit aliquid quod eum moveat ad hoc quod sit illicitum: Ergo videtur quod sine peccato possit possidere plures praebendas.* Et in corp. articuli concludit, quod si ille qui possidet plures praebendas in quandam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum, & manente tali dubitatione plures praebendas habeat, periculo se committit, & sic proculdubio peccat, utpote magis amans beneficium temporale, quam propriam salutem. Sed qui sequitur opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris, habet aliquod motivum ad contrarium opinandum; imò magis urgent rationes in oppositum, quod opinio quam sequitur sit falsa, quam propria suadeant motiva quod sit vera; unde non potest non induci in quandam dubietatem & formidinem de ejus veritate, ut infra ostendemus: Ergo juxta principia doctrinae D. Thomae, qui sequitur opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris, non potest à peccato excusari.

28. Praeceptorum Angelico concinit Doctor subtilis, cujus mentem circa hanc quaestionem nuper aperuit, & egregie profecutus est Anonymus quidam ejus Discipulus, Theologiae Professor in conventu Tolosano RR. Patrum Recollectorum, opusculo de Prudentia Christiana, contra abusum quintae conscientiae, sic enim, obscure licet, opinionem probabilem vocat. Duo solum, ex variis quae adducit, Scoti testimonia referam. Unum habetur in 3. dist. 25. qu. 1. num. 8. ubi ait: *In moralibus quando sunt altercationes de aliquo peccato, quando primò est mortale, ut si unus peritus in scientia dicat quod non licet sic mercari, & alius dicat quod licet; tutius est non procedere sic nec sic, sed expectare quousque veritas pateat aliunde: si enim ita esset quod unus Doctor diceret aliquem peccare moraliter nisi sic faceret, & alius quod peccaret si sic faceret, tunc simplex foret perplexus: idè bene videndum est in moralibus, antequam aliquid asseratur, quia videlicet cum habens duas opiniones contrarias perplexus sit, periculose se determinaret ad unam, nisi re diligenter inspecta, illam probabiliorum agnosceret.* Alterum delumitur ex 4. dist. 11. qu. 6. ubi sic habet: *Cum multis sit probabilior pars negativa, non sine peccato aliquis se exponit dubio; sequendo affirmativam minus probabilem.* Ex quibus patet utriusque Scholae, Angelicae, & Subtilis, Principes ac Duces, aperte stare pro nostra sententia.

S. III.

Ratio fundamentalis nostrae conclusionis exponitur.

RATIO fundamentalis nostrae conclusionis potest sic breviter proponi. Ad rectitudinem operationis requiritur certitudo saltem mo-

L I j

ralis de ejus honestate, excludens moralem formidinem: Sed qui sequitur opinionem minus probabilem, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ favet præcepto; v. g. qui facit aliquem contractum, quem probabilius existimat esse usurarium, aut limoniacum; vel qui absque necessitate pingit in die festo, probabile existimans id sibi licere, licet oppositum judicet probabilius & verisimilius, non habet talem certitudinem: Ergo non rectè & honestè operatur. Major est certa: quia ut actus sit honestus & moraliter bonus, debet dirigi à prudentia, quæ est generalis regula actuum humanorum: prudentia autem, cum sit virtus intellectualis practica, requirit certitudinem saltem moralem in suo objecto. Unde rectè dicunt Salmanticenses l. 2. qu. 57. art. 4. num. 4. *Sicut virtus intellectualis speculativa in eo consistit, ut intellectus per se fallibilis rebus necessariis & infallibilibus conformetur: ita virtus intellectualis practica (qualis est prudentia) in eo sita est, ut res seu actiones ex se contingentes, forme infallibili, per quam intellectus in eas influit, conformentur.*

31. Minor etiam non apparet minus evidens: Quis enim affirmare audeat se habere moralem certitudinem de honestate illius operationis, quæ magis mala quam bona sibi apparet, & de qua hoc iudicium & dictamen habet: probabilius & verisimilius est, hanc actionem esse malam & illicitam? Sed qui operatur ex opinione minus probabili, quæ stat contra præceptum, in concursu probabilioris, quæ favet præcepto, non potest non habere tale iudicium & dictamen in intellectu; cum opinio probabilior favens præcepto, dicat, & suadeat probabilius esse & verisimilius, actionem illam esse malam & illicitam: Ergo qui sequitur opinionem minus probabilem, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ favet præcepto, non habet certitudinem moralem de honestate & bonitate morali suæ operationis.

32. Confirmatur: Qui habet suspensionem, scrupulum, aut dubium, quod aliqua actio sit illicita, non habet certitudinem moralem de ejus honestate & bonitate morali: Sed qui sequitur opinionem minus probabilem, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ stat pro præcepto, habet non solum suspensionem, scrupulum, aut dubium, quod actio quam facit sit illicita, sed etiam aliquid majus, nempe conscientiam probabilem, imò & majorem probabilitatem, ut patet, cum pro hac parte validiora habeat motiva quam pro alia: Ergo non habet moralem certitudinem de rectitudine & honestate suæ operationis.

33. Respondent Adversarij: Eum qui operatur ex opinione minus probabili, quæ favet libertati, in concursu probabilioris, quæ stat pro præcepto, habere certitudinem moralem de rectitudine & honestate suæ operationis: quia licet habeat hoc iudicium speculativum, *probabilius & verisimilius est hanc actionem esse malam & illicitam*, v. g. pingere in die festo, vel plures habere praebendas sine dispensatione, aut offerre pecuniam pro beneficio, tanquam motivum, non tanquam pretium, habet tamen simul aliud iudicium practicum & reflexum, certificans conscientiam de rectitudine operationis, nempe illud: *Sequens quacumque sententiam probabilem, tunc operatur, & securus est de rectitudine & honestate suæ operationis*; vel, ut alij dicunt, *Qui probabiliter incedit, tunc incedit*. Unde addunt dubium quod

A ille habet de rectitudine suæ operationis, esse merè speculativum, subindeque posse stare cum certitudine practica. Quod ut explicent, duplex in intellectu iudicium distinguunt: unum quod appellant *practicè practicum*, quia est applicatum ad opus, & operationem humanam immediatè regulat & dirigit: aliud quod *simpliciter practicum* nominant, quia licet circa agibilia versetur, adhuc tamen ad opus singulare applicatum non est, nec actum humanum immediatè dirigit; & subdunt, quod licet istud iudicium in eo qui sequitur sententiam minus probabilem, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ stat pro præcepto, dubium sit & incertum, habeatque necessariò adjunctam formidinem partis oppositæ, aliud tamen est firmum ac certum, & excludit omnem dubietatem practicam, & moralem formidinem de malitia morali suæ operationis.

Hæc responsio & doctrina est præcipuum ac ferè unicum adversæ sententiæ fundamentum, unde ad illam tanquam ad tutissimum asyllum semper confugiunt Adversarij, cum vi argumentorum premuntur, eoque dogmate, *Qui probabiliter incedit, tunc incedit*, veluti fortissimo clypeo, omnia quæ in ipsos vibrantur tela, putant se posse repellere. Sed difficile non est eos ab illa arce depellere, & murum hunc arictare, clypeumque illum stramineum penitus infringere.

C In primis enim ab ipsis quæro, an illud dogma sit certum, vel tantum probabile? Certum esse si respondeant, pergam quærere undenam istam certitudinem repetant? An ex Scriptura? At multis Scripturæ locis impugnatur hoc dogma, nullo stabilitur, ut ex supra dictis patet. An ex Patribus? Sed nec ullum pro ipso afferre possunt Patrum testimonium. An ex ratione? Nec ullam pariter rationem evidentem & demonstrativam possunt adducere. Si verò dicant tale dogma esse tantum probabile, ut proculdubio dicere tenentur, manifestum est illud non esse medium sufficiens ad certificandum hominem de rectitudine suæ operationis, subindeque non posse omnem dubietatem practicam, & moralem formidinem à conscientia tollere, seu moralem certitudinem ipsi tribuere de rectitudine & honestate suæ operationis: sicut enim ex contingenti solum contingens, ita & ex probabili & fallibili, non nisi probabile & fallibile sequi potest.

D Dices fortè: Quod licet tale dogma ab intrinseco, seu à rationibus & motivis intrinsecis, non sit certum & infallibile, sed probabile tantum & opinabile, ab extrinseco tamen habet omnimodam certitudinem & infallibilitatem, nempe ex suffragio & autoritate plurium gravium Theologorum, & Casuistarum, qui illud certum esse asserunt, & omnimodam securitatem spondent quacumque opinionem probabilem sequentibus, etiam in concursu probabilioris & tutioris, ut suprâ ex Caramuele & Tamburino visum est.

E Sed contra: Omnes illi Theologi, & Casuistæ (esto eruditione, sapientiâ, & pietate celebres sint) non sunt haud dubiè tantæ autoritatis in Ecclesia, quantæ D. Augustinus, Doctorum aquila, & humanorum ingeniorum apex, eique sapientiâ, prudentiâ, eruditione, pietate, & animarum zelo, multò inferiores existunt; & tamen ille S. Doctor ingenue profitetur securitatem à se datam nihil valere apud Deum, si à lege divina dissentiat. *Ecce (inquit homil. 11.) dat tibi se-*

*securitatē procurator, quid tibi prodest si patrifamilias non acceptet? Procurator sum, servus sum; vis tibi dicam, vive quomodo vis, Dominus te non perdet. Securitatē tibi procurator dedit; nihil valet securitas procuratoris: unam tibi Dominus securitatē daret, & ego te securum facerem: Domini enim securitas valet, etiamsi nolim; mea nihil valet; si ille noluerit. Cū ergo Deus securitatē non promiserit quamcumque opinionem probabilem sequentibus, nec ullum hujus dogmatis in Scriptura aut SS. Patribus extet vestigium; & illud ratione firmā probari non possit, imō potius rationi videatur contrarium, ut infra patebit, manifestum est illud à novorum Theologorum & Casuistarum suffragio non posse omnimodam securitatē & firmitatē habere, quæ moralem omnem excludat formidinem, quæve operantem ex opinione minū probabilī, in concursu probabilioris, à peccato excuset. Unde Lactantius libro tertio cap. 13. rectē admonet: *Ne trahamur auctoritate cujusquam; sed veritati potius accedamus.* Et subdit: *Nullus hic temeritati locus est: in æternum stultitiæ pena subeunda est, si aut persona inanis, aut opinio falsa deeeperit.**

38. Addo novorum Theologorum & Casuistarum auctoritatē & suffragium, non posse ultra probabilitatis sphaeram aliquam sententiam evehere: unde quamvis prædicto dogmati accedat extrinsecum illorum suffragium, semper remanet intra limites & terminos probabilitatis; subindeque moralem certitudinem causare nequit, nec omnem formidinem & dubietatem practicā à conscientia expellere: nam, ut supra dicebamus, sicut ex contingenti solum contingens, ita & ex probabilī & fallibili non nisi probabilē & fallibile sequi potest.

39. Ex quo patet, judicium reflexum de probabilitate sententiæ minū probabilis, in concursu probabilioris, non posse certificare conscientiam de rectitudine operationis, & omnem formidinem ac dubietatem de malitia ejus excludere: dubietas enim & formido non possunt excludi, nisi per aliquid principium firmum & certum: Sed istud dogma Adversariorum: *Sequens quamcumque probabilem sententiam, tuto operatur: vel qui incedit probabiliter, tuto incedit*, non est certum aut firmum, sed dubium, incertum, & duntaxat probabilē & opinabile, ut jam ostendimus: Ergo &c.

40. Confirmatur primò: Dubitatio debet semper tolli per aliquid certius eo de quo dubitatur: Sed prædictum dogma Adversariorum non est certius eo de quo dubitatur, putā *an liceat habere plures præbendas? An licitum sit pingere in die festo &c.* utrumque enim solum probabilē est, subindeque incertum & fallibile: Ergo per tale dogma, seu per judicium reflexum de probabilitate sententiæ, non potest tolli omnis formido & dubietas de malitia morali operationis.

41. Confirmatur secundò: Si probabilitas reflexè cognita in aliqua opinione, seu judicium reflexum de probabilitate alicujus sententiæ, formidinem & dubietatem de malitia morali operationis excluderet, sequeretur affirmationem esse causam negationis, & possem rectē concludere me non habere de aliquo formidinem & dubietatem, quia de eo habeo formidinem & dubietatem: Sed hoc absurdum est: Ergo & illud. Se-

A quela patet: quia formido & dubietas sunt de intrinseca ratione opinionis probabilis; nam ut ait D. Thomas qu. 14. de verit. art. 1. *Tunc est dispositio opinantis, quando intellectus magis inclinatur in unam partem, sed de opposita dubitat: & t. p. qu. 79. artic. 9. Opinio (inquit) significat actum intellectus, qui fertur in unam partem contradictionis, cum formidine alterius: Ergo si judicium reflexum de probabilitate alicujus sententiæ, tollat formidinem & dubietatem de malitia morali operationis, sequitur affirmationem esse causam negationis, & me non habere de aliquo formidinem & dubietatem, quia de illo habeo formidinem & dubietatem.*

B Confirmatur tertio: Si ex vi probabilitatis sententiæ minū probabilis operans posset certificari hic & nunc se non peccare, ipsam eligendo, nullus unquam peccaret, sequendo conscientiam dubiam: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor est certa: nam ut ait D. Thomas quodlib. 8. art. 13. *Si ille qui habet plures præbendas in quandam dubitationem inducitur contrarietate opinionum, & manente dubitatione plures præbendas habet, periculo se committit; & sic procul dubio peccat, utpote magis amans beneficium temporale, quam propriam salutem.* Et Caietanus tomo 1. opuscul. tract. ultimo resp. 13. dubio ultimo: *Si applicatio (inquit) ad opus fluctuat circa rectum & obliquum moris, scrupulus est conscientia, contra quem illicitè agitur, & obliquitas moralis incurritur.* Sequela verò Majoris probatur: Non datur conscientia dubia, nisi simul concipiatur cum aliqua probabilitate; sed enim quis de veritate alicujus propositionis dubitat, & fluctuat inter utramque partem contradictionis, quia utrinque habet rationes probabiles: Ergo si sola probabilitas reflexè cognita in aliqua opinione, certificat conscientiam de rectitudine & honestate operationis, sequitur nullum unquam ex conscientia dubia peccare; nam semper habebit aliquod principium ipsum certificans de honestate & rectitudine suæ operationis, nimirum istud: *Sequens quamcumque sententiam probabilem, de honestate & rectitudine sua operationis securus est.*

S. IV.

Alia rationes expenduntur.

P RÆTER rationem jam adductam, quæ præcipua & fundamentalis est, plures aliæ suppetunt ad nostram conclusionem suadendam, & ad probandum non esse licitum sequi opinionem minū probabilē, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ stat præcepto.

E Prima est: Sententia minū probabilis, licet secundum se, & dum non apparet alia probabilior, sit probabilis, tamen comparatione factā ad probabiliorem, non manet probabilis, sed falsa & improbabilis censetur: Atqui sententiam cognitā improbabilem & falsam, nemo tutā conscientiam sequi potest: Ergo nec sententiam minū probabilē, in concursu probabilioris. Major, in qua est difficultas, probatur: Sic se habet minū verum ad intellectum, sicut minū bonum ad voluntatem: Sed sic est quod respectu voluntatis, licet quodlibet verè bonum sit amabile, secundum se sumptum, tamen comparatione ad majus bonum, non est amabile, neque bonum; unde factā comparatione inter

majus & minus bonum, voluntas non potest eligere minus, repudiato majori, ut in tractatu de actibus humanis disp. 9. art. 3. fusè ostendimus: Ergo similiter licet opinio minus probabilis, secundum se, & præcendendo ab alia probabiliori, probabilis sit, & possit tutâ conscientia eligi; secus tamen in concursu alterius probabilioris.

44. Potestque hæc ratio & doctrina illustrari & confirmari ex D. Thoma t. p. qu. 50. art. 1. ad 1. ubi ex Aristotele docet, medium comparatum ad unum extremum, alterum extremum videri; v. g. tepidum comparatum calido, videtur frigidum, & comparatum frigido, videtur calidum; & media fidium, gravis, comparata ad ultimam dicitur, & acuta ad primam; fuscum comparatum ad nigrum, album dicitur, & nigrum, si comparatur ad album. Ex quo ibidem infert S. Doctor, post Damascenum, Angelos dici immateriales & incorporeos, quantum ad nos; & comparativè ad Deum dici materiales & corporales. Unde cum opinio minus probabilis mediet inter improbabilem & probabiliorē, licet comparativè ad improbabilem probabilis sit, facta tamen comparatione ad probabiliorē, censetur improbabilis; subindeque in concursu illius tutâ conscientia eligi nequit.

Ex qua ratione præcipuum Adversariorum fundamentum penitus evertitur: esto enim quod ille qui sequitur quamcunque probabilem sententiam, tutò operetur, & de rectitudine suæ operationis securus sit, non sequitur tamen posse tutâ conscientia eligi minus probabilem, in concursu probabilioris; quia, ut jam ostendimus, comparatione ad probabiliorē, censetur aut videtur improbabilis; nemo autem tutâ conscientia sententiam improbabilem sequi potest.

45. Secunda ratio: Dictamen regulans rectam operationem non debet esse indifferens ut conformetur, vel non conformetur legi aeternæ, quæ est prima regula bonitatis & rectitudinis nostrarum operationum, ut docet S. Thomas 1. 2. qu. 19. art. 4. sed debet quantum est de se ipsi conformari, saltem quantum ad apparentiam, id est, debet magis ipsi conforme quam disforme apparere: sicut horologium, ut sit recta mensura durationis rerum corporearum, debet quantum est de se, comparari motui cæli, qui est prima regula & mensura omnium motuum inferiorum: Atqui dictamen rationis fundatum in opinione minus probabilis stante contra præceptum, in concursu probabilioris quæ favet præcepto, ne apparenter quidem legi aeternæ conformatur; quia stante opinionum conflictu, non magis apparet non conformari, quam conformari, quia pars probabilior magis suadet non conformari: Ergo tale dictamen non potest esse regula rectæ operationis.

46. Tertia ratio: Ille non agit rectè, qui in sua operatione non sequitur dictamen rationis: Sed talis est qui relicta opinione probabiliori sectatur minus probabilem: Ergo &c. Major patet: quia dictamen rationis est proxima & immediata regula morum, ut docet S. Thomas loco supra citato. Minor verò suadetur: Dictamen rationis nihil est aliud quam inclinatio potentia rationalis ad assensum: Sed qui relicta opinione probabiliori sectatur minus probabilem, non sequitur hujusmodi inclinationem;

cum inclinatio intellectus feratur ad illam partem contradictionis, pro qua sunt fortiora motiva, & magis convincentia, qualia sunt ea quibus opinio probabilior innititur: Ergo qui relicta opinione probabiliori sectatur minus probabilem, non sequitur dictamen rationis.

47. Quarto ratio: Qui facit opus quod probabilius credit posse displicere amico, etiam si probabiliter credat non displicere, contemnit amicum, subindeque contra leges amicitia peccat: v. g. quis probabilius putat amicum graviter offendi, si in domum suam recipiat ejus inimicum, quamvis probabiliter credat non offendi, si vult nihilominus recipere inimicum, contemnit amicum, quia ita agit, ut etiam si contingat amicum lædi, non curet; si enim timeret eum lædere, vitaret periculum ipsum lædendi: Sed qui sequitur opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris, asserentis actum esse illicitum, facit opus quod probabilius credit displicere Deo, etiam si probabile credat ipsi non displicere; eatenus enim opus displicet Deo, quatenus in se illicitum est: Ergo qui sequitur sententiam minus probabilem, asserentem actum esse licitum, in concursu probabilioris, affirmantis ipsum esse illicitum, peccat contra legem amicitia quam Deo exhibere tenetur.

48. Quinta ratio: Licet ignorantia invincibilis excuset à peccato, non tamen ignorantia vincibilis, quia una tollit ab actu rationem voluntarij, non verò altera, ut art. 7. fusè expendimus: Sed qui sequitur opinionem minus probabilem, quam putat esse falsam, & à lege aeterna discordantem, relicta eâ quam veriorē & probabiliorē, ac divinæ legi magis consonam existimat, non habet ignorantiam invincibilem, sed vincibilem veritatis; tum quia ratione formidinis, annexæ opinioni minus probabili, errorem aliquo modo prævidet, tum etiam quia veritatem aliquo modo contemnit, non curando de alia sententia, quam probabiliorē, subindeque veritati magis consonam aut propinquam arbitratur: Ergo ille qui sequitur sententiam minus probabilem, faventem libertati, relicta probabiliori, quæ stat pro præcepto, non excusatur à peccato.

49. Sexta ratio: Qui habet suspensionem, scrupulum, seu levem credulitatem, quod aliqua actio est illicita, peccat, & quidem mortaliter, si cum tali suspitione, scrupulo, vel credulitate levi, in gravi materia operetur: Ergo à fortiori ille peccat, qui habet conscientiam non solum dubiam & scrupulosam, sed etiam probabilem, imò & probabiliorē, quod actus quem facit sit illicitus. Consequentia patet: quia probabilitas de malitia actus, præsertim si magna sit, qualis illa est, quæ probabiliori sententia convenit, magis accedit ad certitudinem de illa, quam levis suspicio, scrupulus, aut dubium: Ergo si ille qui agit contra dictamen conscientia dubia, aut scrupulose, existimantis aliquem actum esse illicitum, peccat, à fortiori ille qui agit contra opinionem, quam non solum probabilem, sed etiam probabiliorē existimat, & quæ asserit actum esse illicitum, & legi divinæ contrarium, non excusabitur à peccato.

Antecedens verò expressè habetur in jure, in cap. per tuas 2. de Simonia, ubi deciditur esse peccatum mortale operari contra conscientiam scrupulosam, nisi prius formido & scrupulus

deponantur. Item in cap. *Inquisitioni* de sentent. excom. cum propositus esset casus, *An conjux habens conscientiam de impedimento dirimente, possit reddere & exigere debitum conjugale?* Respondetur distinguendo, *an talis habeat hujusmodi conscientiam ex credulitate probabili & discreta, an vero ex credulitate levi & temeraria?* & in hoc secundo casu dicit textus: *Quod ad pastoris sui consilium (conscientia levi & temeraria crudelitatis explosa) licite poterit non solum reddere, sed etiam exigere debitum conjugale.* Per parenthesis illam innuens, quod si credulitatem illam, etsi vel temerariam, non exploderet, sine dubio, debitum petendo vel reddendo, peccaret.

50. Confirmatur ex D. Thoma quodlib. 8. art. 13. ubi ait: *Duobus modis aliquis ad peccatum obligatur: uno modo, faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur: alio modo, faciendo contra conscientiam, etiamsi non sit contra legem: ut si conscientia dicat alicui quod levare festucam de terra sit peccatum mortale. Ex conscientia autem obligatur aliquis ad peccatum, sive habeat certam fidem de contrario ejus quod agit, sive etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione.* Ergo ex D. Thoma ille peccat qui elicit aliquam actionem, quam ex conscientia dubia seu scrupulosa existimat esse illicitam, licet talis actio revera non sit illicita, nec legi divinæ contraria. Unde cum ille qui habet conscientiam probabilem, imò & probabiliorem, de malitia suæ operationis, fortiora motiva habeat, & magis convincentia, quod ea illicita sit, quam ille qui ex conscientia dubia seu scrupulosa eam malam existimat, si iste peccet, à fortiori & ille peccabit.

§. V.

Eadem veritas ratione morali suadetur.

51. **R**ATIONES hucusque expositæ, Theologicæ sunt, & ex purissimis ac limpissimis Angelici Doctoris fontibus sumptæ; ea quam hic expendemus, moralis erit, & ex dictamine prudentiæ, seu communi virorum prudentum judicio & estimatione petita, ac fundata in percelebri illo sacrorum Canonum dogmate: *In dubiis tutior pars est eligenda*, de quo fusè art. 5. Cum enim dubium sit ac incertum, an rectè operemur, sequendo sententiam minùs probabilem, in concursu probabilioris, & nullus dubitet licere sequi probabiliorem & tutiorem, relicta minùs tutà & minùs probabili, recta ratio & prudentia suadet, huic potiùs adherere sententiæ, quæ nulli prorsus errandi aut peccandi periculo nos exponit, quam illi quæ nos probabili saltem errandi & peccandi periculo reddit obnoxios.

52. Gallici Annales referunt, Henricum IV. recentis & inclitæ memoriæ Gallorum Regem, cum ex colloquio, quod eo postulante habitum est inter Doctores Catholicos, & hæreticæ pravitatis Ministros, audisset ab iis, qui tum aderant hæreticis Ministris, eos qui Catholicam fidem sequerentur, dummodo piè & rectè viverent, in via æternæ salutis ambulare; Catholicis Doctoribus ex adverso asseverantibus, eos qui Calvinistarum doctrinam sectarentur, non posse ad æternam felicitàtem pervenire; Regem, inquam, sapientissimè dixisse, id prudenti consilio convenite, ut Catholicam

A & Romanam potiùs fidem amplecteretur, quam Calvinianæ sectæ adherere perseveraret: quippe ex partis utriusque consensu, se posse, Romanæ Ecclesiæ fidem profitendo, futuræ beatitudinis compotem fieri; at secundum Catholicorum doctrinam, si Calvinianam hæresim non abjuraret, æternæ damnationis pœnam de vitare non posse: viri porro prudentis esse, in salutis negotio partem tutiorem sequi. Quæ ratio in summo Principe usque ad eò valuit, ut repudiatis Calvini erroribus, in Romanæ Ecclesiæ partes migraverit.

Simili discursu in præsentī materia uti licet: cum enim incertum ac dubium sit, an liceat sequi sententiam minùs probabilem, in concursu probabilioris, idque plures graves & docti Theologi constanter negent: contra verò omnes Doctores, tam qui nostræ adherent sententiæ, quam qui oppositam amplectuntur, unanimiter, nulloque prorsus discrepante, tutò nos posse probabiliorem sequi sententiam, relicta minùs probabili, profiteantur: nonne viri prudentis est, in salutis negotio, à quo tota hominis pendet felicità, tutiorem & probabiliorem partem sequi, relicta minùs tutà, & minùs probabili, nec se exponere probabili in materia morum errandi periculo, in qua (ut ait Lib. 3. Lactantius) *si quid erratum fuerit, vita omnis everitur.*

C Confirmatur: Homo non minùs debet esse cautus in his quæ ad salutem animæ spectant, quam in illis quæ ad salutem corporis pertinent: Sed qui in istis uteretur opinione minùs probabili, relicta probabili, imprudenter omnino & stultè ageret; v. g. qui medicamentum reciperet, quod probabilius putaret esse mortiferum; vel qui navi se committeret, quam probabilius crederet perituram; aut qui sponte ingrederetur sylvam, quam probabilius putaret à latronibus inhabitatam: Ergo à fortiori imprudenter agunt, qui salutem spiritualem animæ, opinioni minùs probabili, & minùs tutæ committunt, & qui (ut verbis Hugonis Victorini utar) *non timent anima sua legem dare, quam corpori suo prescribere nolunt.*

E Confirmatur ampliùs: Si ex præcepto prudentiæ tenemur emere vestes, quæ meliores & commodiores nobis apparent, & sumere medicinam, quam credimus salubriorem, aut eligere viam, quam arbitramur tutiorem; à fortiori prudentia imperat, vel saltem suadet, in materia morum probabiles, & tutiores vias sectari, & *veriorem eligere plusquam vestimentum*, ut discurret D. Chrysostomus supra §. 2. relatus. Et certè filij hujus sæculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt, ut ait Christus Luca 10. homines enim sæculares & mundani, in agibilibus sæculi, & bonorum temporalium administratione, omnem quam possunt securitatem sollicitè querunt: novi autem hujus sæculi Theologi & Casuistæ, quibus animarum cura commissa est, & qui divini luminis dispensatores & administri (ut Dionysius Angelos appellat) non incongruè dici possunt, vias minùs tutas, & minùs probabiles, probabilioribus & tutioribus anteponi posse profitentur; idque in salutis negotio, quod omnium maximum est, & à quo, ut supra dicebamus, tota hominis pendet felicità: & quod mirere magis, in ipso etiam mortis articulo, in quo æternitatis jacitur alea; mortis enim articulus (inquiunt) novam

operationum moralium regulam non inducit, A
subindeque quod in decursu vitæ licitum est,
in ipso etiam mortis articulo, tutâ conscientia
fieri potest.

55.

Sed quàm noxia & periculosa sit hæc sententia, non solum rationes adductæ manifestè declarant, verùm etiam plura suadent exempla, à gravissimis Authoribus relata: inter quæ illud celebre est, quod de quodam Philippo Cancellario Parisiensi (quem damnatum esse dicunt, eò quòd beneficiorum pluralitati nolens contra aliorum sententiam renuntiare, in ipso mortis articulo dixerit se velle vim probabilitatis opinionum experiri, & videre an hæc ad damnationem sufficeret) referunt Dionysius Carthusianus opusc. de pluralitate beneficiorum, Spondanus, & Maluenda ad annum 1238. & ante illos Cantipratanus, integerrimæ fidei vir, & ut ait Carthusianus, *litteratus, & nobilis*, lib. 1. de apibus cap. 19. §. 5. ubi de prædicto Philippo loquens, sic ait: *Illum agonizantem in morte Guillelmus Parisiensis Episcopus paternâ sollicitudine visitavit, rogavitque eum ut opinioni cederet de pluralitate beneficiorum, & omnia beneficia sua, excepto unò in manus Ecclesiæ resignaret. Renuit ille, experiri se velle dicens, urum esset damnabile beneficia plura tenere. Moriurus est ergo sic. Post paucos autem dies, cum dictus Parisiensis Episcopus, finitis Matutinis, orare vellet, vidit inter se & lumen quasi umbram hominis tetram nimis: Elevatâ ergo manu consignat se, & si ex parte Dei sit, præcipit ut loquatur. Cui respondit apparens: *Alienus à Deo sum, sed tamen miserabilis factura ejus. Et Prasul: Tu quis es? Cui ille respondit: Ego sum Cancellarius ille dudum miserimus. Rursus Episcopus, elatò aliùs gemitu, Et quomodo, inquit, tibi est sic dolenti? Male, ait, imò quàm pessimè, quia damnatus sum aeternâ morte. Et Episcopus: Heu ait, charissime, quæ causa tuæ damnationis? Tres sunt, inquit, causæ quare morte perpeti sum damnatus. Prima est, quòd recentiores fructus annuos contra pauperes timidè reservavi. Secunda est, quòd contra sententiam plurimorum, de pluralitate beneficiorum quasi licitè tenendorum, opinionem propriam defensavi, & in hoc me periculo moralis culpæ commisi. Tertia est, & illa gravissima omnium, quòd abominabili carnis vitio, in scandalum multorum, multo tempore laboravi. Et ad Episcopum mox subjunxit: Estne (inquit) finitus mundus? Et Episcopus: Miror, ait, te litteratissimum quondam virum hoc quarere, cum me adhuc vivum cernas, & omnes nos viventes adhuc mori necesse sit, antequam mundus instante judiciò finiatur. Et ille: Non mireris, inquit, quia nec scientia, nec opus, nec ratio est apud inferos viventi. Et hæc dicens, umbra ab oculis mirantis evanuit. Ipse autem Episcopus (non tamen sub persona sua, quasi hæc vidisset) in prædicatione sua clericis omnibus recitavit. Hæc Cantipratanus. Ex quibus evidenter habetur, unam ex causis damnationis illius Cancellarij fuisse, quia contra plurimorum sententiam tenuerat licitum esse habere plura beneficia, & in hoc se damnationis periculo exposuerat: Sed hæc sententia tunc temporis erat probabilis; nam, ut ait D. Thomas (qui eodem tempore vivebat, & qui Cantipratanus fuit condiscipulus) quodlib. 9. art. 15. *Inveniuntur de ista questione (an scilicet licitum sit habere plures præbendas) Theologi Theologis, & Jurista Juristis contraria sentire:***

Ergo periculum damnationis reperitur in sequenda opinione minus tuta & minus probabili, in concursu probabilioris & tutioris.

Quod alio exemplo relato à B. Petro Damiano, piissimò & doctissimo Cardinali, opusc. 34. cap. 5. confirmari potest. Clericus (inquit) Colonienfis Ecclesiæ vadum fluminis transibat, & ecce Beatus Severinus, ejusdem Ecclesiæ nuper Episcopus, equi ejus habenas apprehendit, eumque retinens sistit. Cumque ille in stuporem versus, & graviter admiratus, cur illic tam clarus, & tam celebris fama vir moraretur, inquireret, da mihi, ait, manum tuam, & quæ circa me sunt non audiri disce, sed tace. Cumque datam manum sistentibus Episcopus immerisset, tantus eam ardor absorbit, ut undique carnes ejus resolute disfluere, & ossa nuda vix hærentibus ariculis remanerent. Ad quem Clericus: Cum nomen, inquit, tuum in tanta benedictione sit apud nos, & fama tua consensu totius Ecclesiæ celebratur, cur te pestilens hæc vorago constringit, tantoque, prob dolor! incendio cruciari? Ad quem S. Episcopus: Nihil, ait, aliud in me remansit ulione plendum, præter hoc tantum, quia dum in aula regia constitutus, imperialibus me consiliis vehementer implicui, Canonica synaxis officia, per distinetâ horarum spatia non persolvi: manè quippe simul omnia concurrens, tota die negotiis ingruentibus securâ libertate vacabam. Ob hæc itaque negligentiam Horarum, ardoris hujus fero supplicium. Ex quo patet, S. illum Episcopum in purgatorio graviter cruciari, ob eam solum rationem, quòd ut imperatorie curiæ negotiis per diei decursum liberius vacaret, Horas canonicas manè totas simul recitabat: Atqui tunc operabatur ex opinione probabilis; cum plures Casuista doceant licitum esse, ob rationabilem causam, Horas divini Officij prævenire, illudque totum manè simul recitare, quando oportunitas illud horis debitis recitandi, propter urgentes occupationes, prævideatur non affutura: Ergo falsum est, omne probabile esse licitum & honestum, & quamcumque opinionem probabilem, probabilitate quantumvis tenui, excusare à peccato, ut recentiores Casuista docent: subindeque veriores & probabiliores sententias eligere semper tenemur, & prudens illud Augustini consiliùm sequi: *In his quæ salutis sunt, TENE CERTVM, DIMITTE INCERTVM.*

S. VI.

Aliud argumentum morale.

DABIT veniam Lector eruditus, si ad hoc novorum Casuistarum dogma, cujus tantum est virus, ut omnem penè Theologiam moralem infecerit, penitus evertendum, aliud argumentum morale subjiciam, ex eo desumptum, quòd in antiquis Patribus, & in Ecclesiæ Doctoribus, nullum extet ipsius vestigium; ut vel ex eo cerni potest, quòd nullus omnino à Casuistis, ad illud stabilendum, vel Scripturæ, vel Patrum locus adducatur. Cogitet autem apud se, quisquis in re omnium gravissima falli non vult (subdit eleganter Wendrochius) an aliquid verisimilitudinis habeat, præcipuum cardinem Theologiæ moralis, ab omnibus Patribus ignoratum esse, & his postremis temporibus receptum. Omnino probabilitatis doctrina, siquidem vera esset, & non infidam securitatem afferret.

ferret, nil commodius, nil ad euellendos scrupulos aptius, nil ad complanandum salutis iter expeditius. Magnum salutis presidium nactus esset qui eam didicit; magno adminiculo privaretur qui eam nescit. Hinc fit ut in recentiorum Casuistarum scriptis, singulis penè versibus inculceatur. Cur igitur tantum arcanum vel Patribus invidit Deus, vel nobis Patres inviderunt? Cur ipsi probabilitatibus istis nihil utuntur? Cur sic ubi in rebus agendis non est ipsi explorata veritas, tantum timoris præ se ferunt, ne forte quod eis videtur rectum, iniquum, & prauum, à Deo iudicetur? Quis non videat, quam sit absurdum, ut in re tanti momenti, quod Patribus ignoratum fuit, his postremis temporibus subito patuerit?

8. Simili discursu utuntur quidam Recentiores contra Suarem, contendentes obligati hominem ad actum contritionis in articulo mortis, nec ei sufficere sacramentalem absolutionem cum attritione cognita. Incredibile est (inquunt illi apud Caramuelem Theol. fundam. num. 307.) annis integris mille sexcentis rem tam necessariam, si esset vera, fuisse in Ecclesia Romana ignoratam. Alius de Dei misericordia est præsumendum: non enim admittendum est, ab illo ita totam Ecclesiam deferi, ut in re tanti momenti semper fuerit decepta. Quæ ratio (subdit Caramuel) tamen moralis sit, & non metaphysica, fortis interim est, & sufficiens, ut Suaris opinio rejiciatur. Sed quis non videat pari jure, & simili discursu, rejici posse eisdem Caramuelis, & aliorum Recentiorum dogma, quo asserunt omnem opinionem probabilem, probabilitate quantumvis tenui, tutam esse, subindeque licere sequi sententiam minùs probabilem, in concursu probabilioris? Cùm enim antiquis Ecclesie Patribus tale dogma ignotum sit, & ne leuissimum extet in eorum libris ipsius vestigium, credibile est illud non esse verum, nec ad morum institutionem, & conscientiarum quietem & tranquillitatem necessarium, ut novi Casuistæ passim asserunt: Incredibile enim est, annis integris mille sexcentis, rem tam necessariam fuisse in Ecclesia Romana ignoratam. Alius de Dei misericordia est præsumendum: non enim admittendum est, ab illo ita totam Ecclesiam deferi, ut in re tanti momenti semper fuerit decepta. Certè (ut verbis eisdem Caramuelis utar) hæc ratio tamen moralis sit, & non metaphysica, fortis interim est, & sufficiens, ut recentiorum Casuistarum dogma rejiciatur. Unde merito adversus eundem Authorem, cum Hieronymo Epist. 65. exclamare possumus: Cur post quadringentos annos (dicamus nos mille sexcentos) docere nos niteris, quod ante nescivimus? Cur profers in medium quod Petrus, & Paulus edere noluerunt? V[er]umque ad hunc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit. Illam senex tenebo fidem, in qua puer natus sum.

59. Nec valet quod ait Caramuel num. 197. & 190. editionis Francoford. In materia morum majoris faciendæ sunt Juniorum opiniones, quam Veterum, quod hæc argumentatione, ex perpetuo corporis & animi conflictu desumpta, suadere conatur: Videntur (inquit) corpus & animus conflictu perpetuo dissentire, quod probant naturalia & moralia; & tunc animum fortio-rem & liberio-rem reddi, cum corpus maceratur & debilitatur. Cùm igitur non possimus negare, Veteres majores mole, & viribus robustiores fuisse (reperimus enim & colimus hodie eximia Sanctorum multorum corpora, habemus in thesau-

Tom. III.

A ris hastas, enses, & alia Principum antiquorum arma, que nobis essent impedimenta) dicturi sumus necessario, Juniores subtilioribus ingenii præditos; & Socratis, Platonibus, Aristotelibus fuisse acutiores & oculatiores Thomas, Scotos, Molinas, Suarios, Vazquios. Unde alibi dicit: Non multum ego temporis impendo aut perdo in Veterum libris legendis, non quòd contemnam illos, sed quòd omnia que pulchrè cogitarunt, jam sint à Junioribus summo studio eliminata. Similia habet Theophilus Raynaudus in novæ libertatis explic. p. 2. cap. 4. §. 7. ubi sic ait: Scholastici posteriores super senes intellexerunt, & pleraque omnia rejicienda agnoverunt, que anteriores vel probabant, vel non improbabilia existimabant: sicut enim (subdit ex Egidio Romano) si nanus esset super humerum gigantum, longius videret quam gigas; ita posteriores Scholastici, existentes super humeros priorum, longius vident quam priores. Caramueli & Theophilo assentiuntur Reginaldus, Cellotius, & alij, asserentes fidem è Veteribus hauriendam, doctrinam morum è Recentioribus: quoniam Antiquiorum placita viciniore sunt traditioni, Apostolicæque doctrinæ; Recentiores verò in doctrina morali magis instructi. Unde Caramuel in Theolog. fundam. num. 1268. aliàs 1985. *Tota moralis Theologia* (inquit) *nova est. Quis enim negare audebit esse hodie in Diana centenas opiniones probabiles, que Augustino, & antiquis Ecclesia Patribus ignota fuerunt?*

C Porro hæc ita absurda sunt, & à communi sapientum sensu aded aliena, ut impugnatione non egeant, sed ea retulisse, confutasse lit. *Quare nolo plura dicere de re tanta, quia melius eam committo fidelium gemitibus, quam orationibus meis, ut cum Augustino loquar. Cùm istis non tam disputationibus, quam orationibus est agendum: plus eis sine dubitatione præstamus, si ut corrigantur oremus, ne cum tantis ingenijs vel pereant, vel alios perdant præsumptione damnabili.*

S. VII.

D Absurdus & inconvenientibus adversa sententia exploditur.

P L U R A licet ex adversa sententia sequantur inconvenientia, ea tamen ad duo præcipua capita revocari posse existimo; nempe ad inquisitionem veritatis, quam hæc sententia reddit profus inutilem, & ad morum puritatem, & innocentiam, quam etiam violat & corrumpit.

60. Primum rectè & eleganter expenditur à Joanne Sinnichio, libro supra citato de Saule exrege §. 359. ubi sic discurre: *Petendi instantiam amovere potius quam promovere videntur, qui probabilitatem quantumlibet tenuem sufficere ad securè agendum arbitrantur. Quorsum enim se quis fatiget petendo à Deo notitiam certam veritatis, qui securum se reputat ductu exigua probabilitatis? Neque enim ob aliud necessaria est legis gnaritas, nisi ut obtineatur bonè agendi securitas. Hac proinde obviant per dictamen probabilitatis, cessat anxietas exquirendi limam veritatis. Etenim ut ait Leo Papa, Nemo ad cognitionem veritatis magis propinquat, quam qui intelligit in rebus divinis, etiam si multum proficiat, semper sibi superesse quod quarat. Nam qui se ad id in quod tendit pervenisse præsumit, non quæstia reperit, sed in inquisitione deficit. Qui ergo persuadetur*

M III

sibi sinunt, se per quamcumque & quaruncumque A
opinionum probabilitatem perigisse ad agendi se-
curitatem, desinent petere à Deo ulteriorem legis
intelligentiam, praesumentes se jam pervenisse ad
securitatis sufficientiam. Unde si Casuistas recen-
tiores audiamus, qui omnia purè probabilia
tuta existimant, eumque, qui probabiliter in-
cedit, tutò incedere profitentur, prorsus immu-
tandæ sunt Christianæ preces, nec jam cum Da-
vide sic orandum est: *Veritatem tuam doce me:*
Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in ve-
ritate tua; sed istis potiùs ad probabilitatis do-
ctrinam compositis precibus utendum: *Proba-*
ilitatem tuam doce me: Deduc me Domine in
via tua, & ingrediar in probabilitate tua, ut re-
ctè ait Wendrochius.

61. Alterum inconveniens declaratur ab Episcopo
Gandavensi in Epistola pastoralis ad Clerum suæ
Diocesis, in qua sic dicit: *Experimur quotidie*
tantâ passim licentiâ notâs & laxas in materia
moralis excogitari opiniones, & commenta, ut vix
quidquam illicitum futurum sit, si quorundam
placitis acquiescamus, nec ullum penè præceptum
naturale aut positivum, quod questuosus istorum
probabilitatibus obnoxium non sit, & eludatur:
usque adeò student peccata omnia fucare & obvol-
vere, aut de medio etiam omnino tollere, arctam-
que viam cæli, reclamante Christo Domino, di-
latare, ut quantum saltem apparet, commodius
per spatiosam ambulent; que vinam ipsos cum
señatoribus suis ad perditionem non ducat.

62. Similia habet Crespinus à Borgia in selectis
Moralibus quæst. 9. ubi sic dicitur: *In rebus*
moralibus vix datur casus in quo non sint duæ
opiniones contradictoria & probabiles, & hoc
punctum ita ad punctum reduxit Caramuel, ut
vix sit aliquod præceptum Ecclesiasticum, quod
eludi non possit, si ejus doctrina, quam proba-
bilem putat, adhareamus. Nam duæ opiniones
probabiles contradictorias sequi quemlibet pos-
se, probabile esse contendit: ex quo fit ut nemo
teneri videatur præcepto jejunandi, audiendi
sacrum, recitandi horas canonicas, & alia hu-
jusmodi.

63. Quod ille de Catamuele dixit, de aliis recen-
tioribus Casuistis licet asserere: cum enim Dia-
na in opere Resolutionum moralium numeret
quæstiones in materia morali supra ter mille,
cum opinionibus & Authoribus pro utraque
parte affirmantibus aut ambas esse probabiles,
aut unam probabilem, & alteram probabilio-
rem; & recentiores Casuistæ ad hoc potissimum
tendant, ut certatim in materia morali novas &
plausibiles opiniones singulis diebus excogitent,
ut reddendo probabilia, quæ antea probabilia
non erant, ea quæ antea non licebant, licita
faciant; manifestum est, quòd si quæcumque
probabilitas à peccato exculet, & ad honestan-
das actiones humanas sufficiat, omnia ferè erunt
licita ac honesta, & vix ullum erit præceptum
naturale & positivum, quod facile eludi non
possit. Quod ut pateat ad oculum, brevem proba-
bilitatis synopsis hic describam, in qua no-
vorum Casuistarum excessus, pluresque ipso-
rum assertiones ex eorum libris fideliter excer-
ptas, ut in parva tabella exponam; ex ea enim
manifestum erit, nullam ferè dari actionem
pravam, quæ licita non sit, si ipsorum placi-
tis adhareamus, & si fas sit quamcumque proba-
bilem opinionem sequi, relicta probabiliori.
Unde sit

ARTICULVS III.

Probabilitatum monstra, seu novorum Casuista-
rum excessus referuntur, & refelluntur.

RECTE ait D. Thomas qu. 18. de verit. art.
6. ex Commentatore in 3. de anima, quòd
falsa opinio ita se habet in cognoscibilibus, sicut
monstrum in natura corporali: est enim falsa opi-
nio proveniens præter intentionem ipsorum primo-
rum principiorum, quæ sunt quasi virtutes semi-
nales cognitionis; sicut monstra eveniunt præter
intentionem virtutis naturalis agentis; & hoc
ideo, quia omne malum est præter intentionem,
ut dicit Dionysius 4. cap. de divin. nomin. Unde
sicut in conceptione humani corporis in statu in-
nocentia nulla monstruositas accidisset: ita in in-
tellectu hominis nulla falsitas esse potuisset. Ex
quo Angelici Doctoris discursu liquet, quod
sicut in statu naturæ lapsæ plures accidunt in hu-
manis corporibus defectus & monstruositates, ita
& in animis plura opinionum monstra est igno-
rantia veritatis generantur, juxta illud Tertul-
liani lib. 2. de Nat. Varietas opinionum venit ex
ignorantia veritatis. Sed nunquam tot & tam
horrida probabilitatum monstra in materia mor-
rum visa vel audita sunt, quàm hoc nostro sæ-
culo, in quo ut lepidè ait quidam Recentior,
exorta est densissima novorum Casuistarum nub-
bes, qui tanquam Ægyptiæ ranæ, vel locustæ,
in Ecclesiam incubuerunt, & nihil penè
intactum, ac in moribus integrum reliquerunt;
ut ex sequentibus assertionibus, ex eorum li-
bris fideliter excerptis, & à Prospero Fagnano,
Joanne Sinnichio, & Parochis Parisiensibus in
probabilitatis synopsis, quam Episcopis Galliæ
obtulērunt, diligenter & accuratè collectis, mani-
festè patebit.

§. I.

Assertiones Caramuelis referuntur, ac refelluntur.

I.

TAM clarum videtur fornicationem secun-
dum se nullam involvere malitiam, & solum
esse malam, quia interdicitur, ut contrarium om-
nino rationi dissonum videatur. Caramuel lib. 4.
Theol. moral. num. 1598. & in Theol. fundam.
num. 1171. editionis Francof. ubi sententiam oppo-
sitam, quam fatetur esse D. Thomæ & discipu-
lorum ejus, ait se non audere nominare probabilem.

Sed hæc assertio non solum falsa & improba-
bilis, sed etiam erronea, & hæresi proxima
censenda est, ut docet Soto lib. 5. de justitia &
jure qu. 3. art. 5. ubi sic ait: *Dicere fornicationem*
non esse contra jus nature, ERROR EST HÆRESI
PROXIMVS. Nam consequens inde protinus fie-
ret, Gentibus ante legem scriptam non fuisse de-
lictum; quin verò neque post scriptam, quia lege
Mosaica non tenebantur.

Simile argumentum fieri potest de Turcis &
Mahumetanis, aliisque infidelibus: cum enim
jus positivum, quo fornicatio prohibetur, in so-
la Scriptura sacra sit contentum, subindeque
ab ipsis invincibiliter ignoretur, si illa jure
naturæ prohibita non sit, quis Turca vel infi-
delis, non dico hebetis aut tardi ingenij, sed
non minus acris & excellentis ac ipse Cara-
muel, nefando illi crimini se prostituens, argui
poterit de peccato, ac de eo justè in hac vita
vel in futura puniri? Si hoc consequens Adver-